

8. *Pro prokuraturu: Zakon Ukrayiny vid 14. 10. 2014 r. № 1697-VII // Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny. – 2015. – № 2–3. – St. 12.* [On the Prosecutor's Office: Law of Ukraine dated 14. 10. 2014, No. 1697-VII // Information from the Verkhovna Rada of Ukraine. – 2015. – No. 2–3. – Art. 12]. Kyiv.

9. *Pro natsional'nu politsiyu: Zakon Ukrayiny vid 02 lyunya 2015r. № 2822 // http://www.rada.gov.ua.* [About the National Police: The Law of Ukraine dated 02 July 2015. No. 2822 // http://www.rada.gov.ua].

10. *Pro Natsional'ne antykoruptsiyne byuro Ukrayiny: Zakon Ukrayiny vid 14.10.2014 r. № 1698-VII // Vidomosti Verkhovnoyi Rady Ukrayiny. – 2014. – № 47. – St. 2051.* [About the National Anti-Corruption Bureau of Ukraine: Law of Ukraine dated October 14, 2014 No. 1698-VII // Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. – 2014. – No. 47. – Art. 2051]. Kyiv.

11. *Pravyla advokat-s'koyi etyky, zatverdzeni Zvitno-vybornym advokativ Ukrayiny 09.06.2017 r. // http://unba.org.ua /assets/uploads/legislations/pravila-advokats'koj-etiki.pdf* [Rules of lawyer's ethics, approved by the Reporting and Election Advocates of Ukraine

09.06.2017 // <http://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/pravila-advokats'koj-etiki.pdf>].

12. *Pro Natsional'nu antykoruptsiynu stratehiyu na 2011-2015 roky: Ukaz prezidenta Ukrayiny vid 21 zhovtnya 2011 roku № 1001/2011 // http://zakon.rada.gov.ua/* [About the National Anti-Corruption Strategy for 2011-2015: Decree of the President of Ukraine dated October 21, 2011 No. 1001/2011 // <http://zakon.rada.gov.ua/>].

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРА

ЛИТВИН Іван Іванович – доктор юридичних наук, доцент кафедри публічного та приватного права Кропивницького інституту державного та муніципального управління.

Наукові інтереси: професіона підготовка майбутніх юристів.

INFORMATION ABOUT THE AUTHOR

LYTVYN Ivan Ivanovich – Doctor of Law, Associate Professor of the Department of Public and Private Law Kropivnitsky Institute of State and Municipal Management.

Circle of scientific interests: professional training of future lawyers.

Стаття надійшла до редакції 22.04.2019 р.

УДК 37-042.4:004

ЛИТВИНОВА Світлана Григорівна –

доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, заступник директора Інституту модернізації змісту освіти
<https://orcid.org/0000-0002-5450-6635>
e-mail s_litvinova@i.ua

МАМУТА Марина Сергіївна –

кандидат технічних наук, старший викладач кафедри оптичних та оптико-електронних приладів Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»
<https://orcid.org/0000-0002-7674-4984>

e-mail MamutaMaryna@gmail.com

РИБАЛКО Ольга Олексіївна –

кандидат педагогічних наук, викладач методики навчання математики та інформатики в початковій школі Прилуцького гуманітарно-педагогічного коледжу ім. І. Я. Франка
<https://orcid.org/0000-0003-2979-9904>
e-mail rybalkoolga07@gmail.com

МОДЕЛЮВАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ЕЛЕКТРОННИХ ПЛАКАТІВ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Використання нових інформаційних технологій у роботі педагога сьогодні не мода, не захоплення, а реальна потреба. У зв'язку з активним упровадженням інформаційних технологій у навчальний процес, виникає необхідність узагальнення досвіду, пошуку оптимальних

форм і методів використання ним різних засобів ІКТ в практичній діяльності.

Системно-діяльнісний підхід у навчанні, запропонований новими стандартами, припускає реалізацію розвиваючого потенціалу освіти й вимагає переходу до нової форми діяльності: організації самостійної навчально-пізнавальної

діяльності учнів та студентів, відкриття ними нових знань.

Інформатизація всіх сфер життя сучасного суспільства, перетворення комп'ютера в предмет повсякденного побуту, поява можливості практично необмеженого доступу до переважної більшості джерел інформації – створюють передумови для значного збільшення «потенційного об'єму» змісту навчального матеріалу. З'являється необхідність інтенсифікації процесу засвоєння навчального матеріалу, що актуалізує необхідність розробки нових наочних засобів навчання, у тому числі й на основі комп'ютерних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Багатовіковий досвід навчання свідчить, а результати різних психолого-педагогічних досліджень підтверджують, що ефективність будь-якого навчання залежить від ступеня залучення до сприйняття інформації всіх органів чуття людини. Людина пізнає навколишній світ в основному за допомогою зору і слуху, проте пропускну спроможність отримання інформації за допомогою цих органів різна. За даними ЮНЕСКО, на слух засвоюється тільки 12% інформації, за допомогою зору – близько 25%, а у процесі аудіовізуального сприйняття – до 65% [10].

Саме поява інформаційних технологій на базі комп'ютера відіграла істотний вплив на розвиток засобів наочного навчання. З'явилася необхідність теоретичного й методичного обґрунтування доцільності створення й застосування у навчальному процесі електронних наочних засобів навчання. Основною характерною особливістю електронних наочних засобів навчання є інтерактивність. За визначенням А. А. Остапенко, інтерактивне навчання – це навчання, що забезпечує взаємодію активних суб'єктів навчального процесу. У процесі роботи з учнями та студентами не даються готові знання, їх спонукають до самостійного пошуку інформації з використанням різноманітних дидактичних засобів [6].

Здобувача знань слід інтенсивно залучати до процесу навчання не як пасивного слухача, який сприймає інформацію, що повідомляється педагогом або одним із засобів навчання, а як суб'єкта, який здатний все більше контролювати процес навчання і власну навчальну діяльність [7]. Все це приводить до пошуку нових методів і засобів навчання, орієнтованих на розвиток інтелекту, на самостійне опрацювання й засвоєння знань.

На наш погляд, особливої уваги заслуговують наочно-дидактичні засоби нового покоління – інтерактивні електронні плакати. Тема інтерактивного плаката привертала увагу багатьох вітчизняних та іноземних дослідників. До цієї теми зверталися: А. І. Андрейканіч, П. В. Бельчев, А. Р. Єрмохіна, М. Б. Затинайченко, Т. А. Круш, С. Ю. Савінкіна, Т. І. Таблер та ін.

Інтерактивний плакат – електронний освітній засіб нового типу, який забезпечує високий рівень задіявання інформаційних каналів сприйняття наочності навчального процесу. В цифрових освітніх ресурсах цього типу інформація пред'являється не відразу, вона «розвертається» залежно від управляючих дій користувача. Інтерактивний плакат як ніякий інший засіб дозволяє варіювати рівень занурення в тему.

Інтерактивний плакат у першу чергу покликаний забезпечити високий рівень засвоєння навчального матеріалу. Будь-які інтерактивні плакати для учнів загальноосвітніх навчальних закладів та студентів вищих навчальних закладів повинні створюватися з метою унаочнення навчального матеріалу. При цьому слід враховувати доступність тексту для читання, використання яскравих і красивих шрифтів, створення простої та зручної навігації.

Багато авторів по-різному розкривають поняття «інтерактивний плакат». Наприклад, по Б. Д. Затинайченко, «інтерактивний плакат – електронний освітній засіб нового типу, який забезпечує високий рівень задіявання інформаційних каналів сприйняття наочності навчального процесу» [3].

Основна педагогічна ідея використання інтерактивного плаката як освітнього ресурсу, полягає в тому, що він дозволяє, з одного боку, формувати у здобувачів знань ключові поняття за допомогою наочної демонстрації, а з іншого, – дозволяє педагогу керувати інформацією, яку слід опрацювати на уроці або лекції. Засоби навчання саме в такому форматі дозволяють підвищити засвоєння учнями та студентами нового матеріалу.

Метою статті є розкриття поняття «інтерактивний плакат», розроблення моделей інтерактивних плакатів різних видів та аналіз їх створення й застосування у процесі вивчення навчальних предметів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Якщо поліграфічний плакат оцифрувати, то ми отримаємо плакат в електронному форматі, який можна проектувати за допомогою проектора на

екран. Але це буде лише електронна копія навчального плаката, яка відрізнятиметься від свого оригіналу лише тим, що цей плакат можна проєктувати на екран. Але якщо цей же електронний плакат «наділити» здатністю активно й різноманітно реагувати на дії користувача, отримаємо інтерактивний плакат.

Під електронним інтерактивним плакатом розумітимемо новий засіб пред'явлення інформації, що дозволяє педагогу підвищити ефективність навчального процесу, викликати інтерес учнів та студентів до вивчення тієї або іншої теми. Інтерактивний плакат, як ніякий інший засіб, дозволяє варіювати рівень занурення в тему. Інтерактивність забезпечується за рахунок використання різних інтерактивних елементів: посилань, кнопок переходу, аудіо- і відеофайлів, ілюстрацій, анімацій, тексту. У процесі навчання інтерактивний плакат дозволяє досягти двох дуже важливих результатів: за рахунок використання інтерактивних елементів залучити учня чи студента до процесу отримання знань; за рахунок використання різних мультимедіа домогтися максимального унаочнення інформації. Таким чином, інтерактивні плакати є відмінною підмогою як педагогу в процесі проведення заняття, так і учням або студентам у процесі самостійного отримання знань. За рахунок використання інтерактивних елементів може бути розв'язаним одне з найважливіших завдань, що стоять перед сучасними навчальними закладами – залучення учнів та студентів до активної пізнавальної діяльності. Новизна досвіду використання інтерактивного плаката полягає в комплексному підході до застосування мультимедійних технологій. Тому в педагогів виникає необхідність самостійно створювати різні мультимедіа-засоби навчання, у тому числі, інтерактивні плакати.

Інтерактивний плакат – електронний навчальний плакат, що має інтерактивну навігацію, яка дозволяє відобразити необхідну інформацію: графіку, текст, звук. У порівнянні із звичайними поліграфічними плакатами чи електронними плакатами, інтерактивні електронні плакати є сучасним багатофункціональним засобом навчання і надають більш широкі можливості для організації навчального процесу. Інтерактивні плакати перш за все призначені для використання на уроках вивчення нового матеріалу або лекцій, але їх можна використовувати й у процесі повторення та закріплення вивченого.

Інтерактивні плакати можна класифікувати за формою та змістом. Залежно від об'єму матеріалу обирають одно- або багаторівневу модель побудови інтерактивного плаката. Однорівневий плакат, як правило, є робочою областю з набором різних інтерактивних елементів (ІЕ). Зміст робочої області змінюється залежно від стану інтерактивних елементів (натиснень кнопок, змісту полів введення тексту і т.д.) (рис. 1).

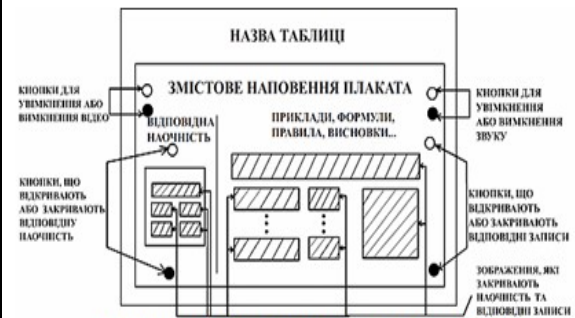

Рис. 1. Модель однорівневого інтерактивного плаката.

Але не потрібно думати, що в одному плакаті повинні бути присутні всі елементи, які зображені на моделі. Педагог-розробник обирає у процесі проєктування плаката лише ті елементи інтерактивності, які йому потрібні.

У багатьох плакатах застосовується анімація. За допомогою анімації створюється ілюзія руху, зміни, розвитку. Все це робить наочність більш емоційною і вражаючою. Таким чином, динаміка комп'ютерної анімації використовується не тільки й навіть не стільки для посилення емоційної дії через показ руху об'єктів, як для активізації пізнавальної діяльності.

У даному плакаті є кнопки, розташовані у верхній частині плаката (рис. 1). Їх можна вмикати по черзі та прослухати необхідний навчальний матеріал, у будь-який момент можна вимкнути це пояснення.

Значущість інтерактивності в навчанні зумовлена можливостями сучасних інформаційних технологій в одночасному пред'явленні інформації на основі застосування сукупності прийомів, методів, способів збору, накопичення, обробки, зберігання, передачі, продукування аудіовізуальної, текстової, графічної інформації в умовах інтерактивної взаємодії користувача з інформаційною системою. Одна з найважливіших особливостей медіа як засобу навчання – його здатність у наочній формі представляти різного роду процеси,

явища, події, залежності, числові співвідношення і т.д., тобто задіювати наочно-образні компоненти мислення, що відіграють виключно важливу роль у навчанні, в тому числі й у процесі пояснення та засвоєння багатьох теоретичних понять. Моделювання з допомогою медіа дозволяє вивчати об'єкт або явище в різних умовах і з різних точок зору. Застосування мультимедіа технології дає можливість задіювати для засвоєння нового всі органи чуття людини і формує яскравий, об'ємний образ об'єкту, що вивчається, встановлювати асоціативні зв'язки, які сприяють кращому засвоєнню матеріалу, що пред'являється.

Такі плакати можна створювати майже до кожного заняття. Але з'являється велика кількість файлів. Педагог-розробник постає перед проблемою, коли потрібно об'єднати створені плакати.

Більш практичними в користуванні є багаторівневі плакати. Такий плакат складається з певної кількості електронних сторінок (ЕС). Розглянемо модель дворівневого плаката (рис. 2). Титульна електронна сторінка зазвичай є основною.

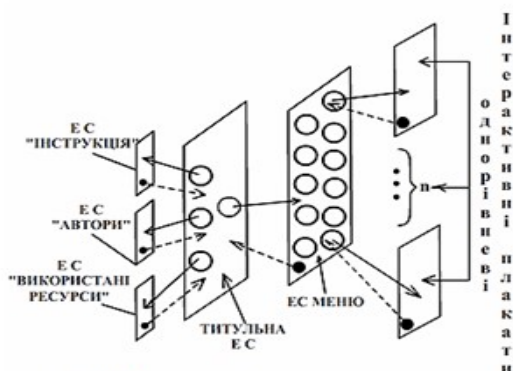

Рис. 2. Модель дворівневого плаката.

На титульній ЕС розміщують інструкцію, відомості про авторів та використані ресурси. На цій ЕС також розташована кнопка переходу до ЕС, на якій розміщено меню, що містить інформацію про тематику інтерактивних плакатів. Кожний окремих плакат у залежності від теми має свою будову (рис. 1). На всіх плакатах є кнопка, за допомогою якої можна перейти до ЕС, на якій розміщений зміст (меню). На цій електронній сторінці також є кнопка, за допомогою якої можна перейти до титульної електронної сторінки (рис. 2).

За необхідності може бути створена ще одна серія електронних сторінок (третього рівня), але у такому разі потрібно ретельно продумати структуру плаката, щоб уникнути перевантаженості матеріалом (рис. 3).

Розробляючи тривірневий плакат,

педагог може об'єднати початковий матеріал, який він має нагоду вивчати з учнями чи студентами протягом кількох років. Він може об'єднати кілька плакатів, групуючи їх по розділах і т.д.

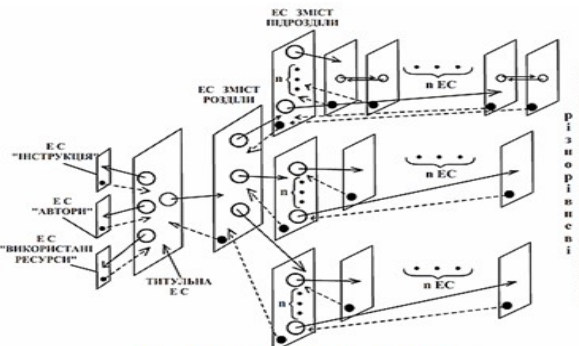

Рис. 3. Модель тривірневого плаката.

Обов'язковою складовою є методичні рекомендації. Зміст методичних рекомендацій до створених інтерактивних плакатів повинен складатися з інформації про мету та призначення даного ресурсу, встановлення даного електронного ресурсу на персональний комп'ютер, рекомендації щодо вивчення теоретичного матеріалу та кнопки навігації.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Інтерактивні електронні плакати майже повністю витіснили поліграфічні плакати з навчального процесу сучасних навчальних закладів. Доведено, що використання інтерактивних плакатів як демонстраційних засобів навчання більш ефективно у порівнянні з електронними плакатами. Не викликає сумніву твердження, що частка використання інтерактивних електронних плакатів у навчальному процесі сучасних загальноосвітніх та вищих навчальних закладів весь час зростатиме.

Проведене дослідження не вичерпує розв'язання всього спектру проблем, пов'язаних із проектуванням інтерактивних електронних плакатів для вивчення навчальних предметів. Вважаємо перспективним дослідження програмних засобів, за допомогою яких учителі загальноосвітніх навчальних закладів та викладачі вищих навчальних закладів матимуть нагоду створювати інтерактивні електронні плакати.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Андрейканіч А. І. Плакат: його види та жанри / А. І. Андрейканіч // Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку, 2013. – Т. 19. – № 1. – С. 121–126.

2. Бельчев П. В. Інтерактивний електронний плакат як сучасний дидактичний засіб навчання фізики в загальноосвітній школі / П. В. Бельчев // Педагогічні науки, Бердянськ: БДПУ. – 2011. – № 2. – С. 73–77.

3. Затынайченко Б. Д. Использование интерактивного плаката как средства ематического погружения в мультимедийную среду обучения / Б. Д. Затынайченко. – URL: http://gigschool.ru/metodkopilka/opyt_zat/oz1.html

4. Ермохина А. Р. Создание и применение интерактивного плаката в обучении биологии / А. Р. Ермохина. – URL: <https://scienceforum.ru/2013/article/2013004932>

5. Круш Т. А. Застосування інтерактивних плакатів у процесі вивчення української мови в загальноосвітніх навчальних закладах / Т. А. Круш. – URL: http://library.vspu.net/jspui/bitstream/123456789/1384/1/41_v-84-87.pdf

6. Остапенко А. А. Моделирование педагогической реальности: теория и технологии / А. А. Остапенко // Народное образование. 2007. – 384 с.

7. Рибалко О. О. Створення та застосування інтерактивних електронних таблиць на уроках математики в початкових класах / О. О. Рибалко // Інформаційні технології і засоби навчання. – URL: <http://lib.iitta.gov.ua/704898/1/1373-5483-1-PB.pdf>

8. Савинкина С. Ю. Разработка и использование интерактивных плакатов схем и таблиц / С. Ю. Савинкина. – URL: http://vio.uchim.info/Vio_117/cd_site/articles/art_1_9.htm

9. Таблер Т. И. Сучасний дидактичний засіб електронний інтерактивний плакат. URL: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp14/Tabler.pdf

10. Тыщенко О. Б., Новое средство компьютерного обучения – электронный учебник / О. Б. Тыщенко // Компьютеры в учебном процессе. – 1999. – №10. – С. 89–92.

REFERENCES

1. Andreykanich, A. I. (2013). *Plakat: yoho vydy ta zhanry*. [Poster: its types and genres]. Kyiv.

2. Byelchev, P. V. (2011). *Interaktyvnyy elektronnyy plakat yak suchasnyy dydaktychnyy zasib navchannya fizyky v zahalnoosvitniy shkoli*. [Interactive e-poster as a modern didactic tool for teaching physics in a secondary school]. Berdiansk.

3. Zatyнайченко, B. D. *Ispol'zovaniye interaktivnogo plakata kak sredstva yematischeeskogo pogruzheniya v mul'timediynuyu sredu obucheniya*. [The use of an interactive poster as a means of ematic immersion in a multimedia learning environment.]. URL: http://gigschool.ru/metodkopilka/opyt_zat/oz1.html

4. Yermokhina, A. R. *Sozdaniye i primeneniye interaktivnogo plakata v obuchenii biologii*. [The creation and application of an interactive poster in

teaching biology.]. URL: <https://scienceforum.ru/2013/article/2013004932>

5. Krush, T. A. *Zastosuvannya interaktyvnykh plakativ u protsesi vyvchennya ukrayinskoyi movy v zahalnoosvitnikh navchalnykh zakladakh*. [Application of interactive posters in the process of studying the Ukrainian language in general educational institutions]. URL: <http://journal.iitta.gov.ua/index.php/itlt/article/view/812#.VeqFn0Pg21t>

6. Ostapenko, A. A. (2007). *Modelirovaniye pedagogicheskoy real'nosti: teoriya i tekhnologii*. [Modeling pedagogical reality: theory and technology]. Moscow.

7. Rybalko, O. O. (2016). *Stvorenniya ta zastosuvannya interaktyvnykh elektronnykh tablyts na urokakh matematyky v pochatkovykh klasakh. Informatsiyni tekhnolohiyi i zasoby navchannya*. [Creation and application of interactive electronic tables in mathematics lessons in elementary classes. Information technology and teaching aids]. Kyiv.

8. Savinkina, S YU. *Razrabotka i ispol'zovaniye interaktivnykh plakatov skhem i tablits*. [Development and use of interactive posters of charts and tables]. URL: http://vio.uchim.info/Vio_117/cd_site/articles/art_1_9.htm

9. Tabler T. I. *Suchasnyy dydaktychnyy zasib – elektronnyy interaktyvnyy plakat*. [Contemporary didactic means - an electronic interactive poster.]. URL: http://virtkafedra.ucoz.ua/el_gurnal/pages/vyp14/Tabler.pdf

10. Tyshchenko, O. B., (1990). *Novoye sredstvo komp'yuternogo obucheniya – elektronnyy uchebnik*. [New computer-aided learning tool - electronic textbook]. Moscow.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ЛИТВИНОВА Світлана Григорівна – доктор педагогічних наук, старший науковий співробітник, заступник директора Інституту модернізації змісту освіти.

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх фахівців.

МАМУТА Марина Сергіївна – кандидат технічних наук, старший викладач кафедри оптичних та оптико-електронних приладів Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського».

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх фахівців.

РИБАЛКО Ольга Олексіївна – кандидат педагогічних наук, викладач методики навчання математики та інформатики в початковій школі Прилуцького гуманітарно-педагогічного коледжу ім. І. Я. Франка

Наукові інтереси: професійна підготовка майбутніх фахівців.

INFORMATION ABOUT AUTHORS

LITVINOVA Svitlana Grigorievna – Doctor of Pedagogical Sciences, Senior Researcher, Deputy Director of the Institute for the Modernization of the Content of Education.

Circle of scientific interests: professional training of future specialists.

MAMUTA Marina Sergiivna – Candidate of Technical Sciences, Senior Lecturer of the Department of Optical and Optoelectronic Devices of the National Technical University of Ukraine «Igor Sikorsky Kiev Polytechnic Institute».

Circle of scientific interests: professional training of future specialists.

RYBALKO Olga Oleksiivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Teacher of Methods of Teaching Mathematics and Informatics in the Primary School of Prilutsky Humanitarian and Pedagogical College them. I. Ya Franko

Circle of scientific interests: professional training of future specialists.

Стаття надійшла до редакції 29.03.2019 р.

УДК 378.016:78

ОЛЕКСЮК Ольга Миколаївна – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теорії та методики музичного мистецтва Інституту мистецтв Київського університету імені Бориса Грінченка
<https://orcid.org/0000-0002-7264-7335>
 e-mail: o.oleksiuk@kubg.edu.ua

ІНТЕГРАТИВНИЙ ПІДХІД ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО КЛАСТЕРА В МИСТЕЦЬКІЙ ОСВІТІ

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Кластерний підхід традиційно вважається механізмом інтеграції в освіті. Кластер – це поєднання однорідних елементів у нові цілісність, яка може розглядатися як самостійне ціле, володіти певними властивостями, що дозволяють застосувати трансдисциплінарні зв'язки. Проблема інтеграції освіти, науки і виробництва; освіти, науки і культури у мистецькій освіті полягає у ціннісно-цільовій єдності розвитку його елементів – освітніх закладів чи їх підструктур, в інтеграції загальноосвітньої, профільної та загальнокультурної підготовки, створенні змішаного за складом педагогічного колективу тощо. Загальноприйнятим вважається факт про те, що принципи організації кластера залежать від мети та умов об'єднаних структур. Якщо на початку ХХІ століття створення кластерів носило ініціативний характер, то на даний час, коли жорсткість заходів інтеграції ресурсів виражена як умова розвитку, воно виражає у певній мірі можливість збереження гуманістичної домінанти в освіті і тому є, радше, необхідністю.

Особливо цінним у кластері є можливість взаємної ресурсної підтримки його учасників, а також створення всередині нього структур на різних рівнях: методологічному, теоретичному, емпіричному. Це має безпосереднє

відношення до інтеграційних процесів у мистецькій освіті. Отож, кластер дає змогу гнучко вибудовувати систему управління його структурами, здійснювати реальний прогноз розвитку кластера та його частин, забезпечувати ресурсну самопідтримку, тобто кластер є стійким у соціокультурному бутті.

Феноменолого-герменевтичний підхід орієнтує на охоплення культурної цілісності кластера (взаємозв'язок природи, суспільства, людини, проблеми яких відображаються в науці, освіті, мистецтві, технологіях). У кластеризації мистецької освіти закладений потужний духовний потенціал. У кластері є можливість створення транскультурних форм роботи із студентами – організації взаємопов'язаної різнобічної діяльності суб'єктів освітнього процесу на загальних духовно-ціннісних засадах. Тому, в організації освітньої та управлінської діяльності необхідно:

– розуміння того, що глобальне сприйняття світу нерозривно пов'язане з розумінням унікальності культур;

– усвідомлення ідеї особистої відповідальності кожної людини за те, що відбувається в природному та соціальному світі, в якому глобальне і локальне – рівнозначні (М. Моїсєєв).

– опора на інтердисциплінарний підхід, розгляд усієї різнобарвності світу через фактор часу;

– розуміння того, що метою розвитку